

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับประชากรที่ทำการศึกษา การเลือกตัวอย่างวิธีการสุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย การวัดตัวแปร แบบสอบถาม และการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับดังนี้

ประชากร

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้คือ หัตถแพทย์กับคนไข้ของหัตถแพทย์นั้น ๆ ในคลินิกทันตกรรมชั้นหนึ่ง ทั้งของรัฐและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร

สถานบริการทันตกรรมชั้นหนึ่งของเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่จดทะเบียนของอนุจากกองการประกอบโรคศิลปะในปัจจุบัน (เดือนธันวาคม พ.ศ.2525) มีจำนวนทั้งหมด 415 แห่ง

สถานบริการทันตกรรมของรัฐ คือ คลินิกทันตกรรม ของศูนย์บริการสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งหมด 47 แห่ง (จากจำนวนศูนย์บริการสาธารณสุข ทั้งหมด 49 แห่ง)

ดังนั้นสัดส่วนจำนวนสถานบริการทันตกรรมของรัฐต่อเอกชนเท่ากับ 1 ต่อ 8

การเลือกตัวอย่าง

เลือกสถานบริการทันตกรรมที่เป็นตัวอย่าง 96 แห่ง กำหนดหัตถแพทย์ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาจากสถานบริการทันตกรรมที่เลือกแล้วแต่ละ 1 คน จำนวนหัตถแพทย์ที่เป็นตัวอย่างจะเท่ากับ 96 คน

เลือกคนไข้ที่เป็นตัวอย่าง โดยกำหนดให้เป็นคนไข้ของทันตแพทย์ที่เป็นตัวอย่างจำนวน 2 คนต่อทันตแพทย์ 1 คน ดังนั้น จำนวนคนไข้ที่เป็นตัวอย่างทั้งหมดจะเท่ากับ 192 คน

ตารางที่ 1
แสดงจำนวนตัวอย่างในการวิจัย

สถานที่ บุคคล	สถานบริการทันตกรรม ของรัฐ	สถานบริการทันตกรรม ของเอกชน	รวม
ทันตแพทย์	10	86	96
คนไข้	20	172	192

ในช่วงที่วางโครงการวิจัยนี้ ได้กำหนดตัวอย่างสถานบริการทันตกรรมไว้รวมทั้งสิ้น 48 แห่ง (เลือกตัวอย่างร้อยละ 10 แล้วคำนวณเพื่อหาขนาดตัวอย่าง) ซึ่งกำหนดเป็นสถานบริการทันตกรรมของรัฐ 5 แห่งและเอกชน 43 แห่ง และเลือกคนไข้ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาร้อยละ 40 คือ กำหนดให้เป็นคนไข้ 4 คน ของทันตแพทย์ตัวอย่าง 1 คน จำนวนคนไข้ที่เป็นตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 192 คน

แต่หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบโดยสัมภาษณ์ตัวอย่างในคลินิกทันตกรรมของเอกชน ก็พบว่า การที่จะมีโอกาสได้สัมภาษณ์คนไข้ถึง 4 คน ในบางคลินิกนั้นค่อนข้างเวลายาวคนไข้นานมาก ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลจริงสะดวกยิ่งขึ้น ควรจะเพิ่มจำนวนสถานบริการทันตกรรมที่เป็นตัวอย่างขึ้นเป็น 2 เท่า คือ 96 แห่ง และลดจำนวนคนไข้ลงเป็น 2 คนต่อทันตแพทย์ 1 คน ทั้งนี้จำนวนคนไข้จะยังคงเป็น 192 คนเช่นเดิม แต่จำนวนทันตแพทย์จะเพิ่มขึ้น เป็น 96 คน ซึ่งจะเป็นผลดี คือ จำนวนตัวอย่างหลากหลายมากขึ้น

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

1. สถานบริการทันตกรรมของเอกชน

การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic random sampling) โดยยึดถือรายชื่อสถานพยาบาลแผนปัจจุบัน สาขาทันตกรรม ชั้น 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร ของกองการประกอบโรคศิลปะ กระทรวงสาธารณสุข¹ ซึ่งได้เรียงลำดับ แยกตามเขตการปกครองไว้แล้วเป็นเกณฑ์ ได้จำนวนตัวอย่างแยกตามเขตต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2

จำนวนตัวอย่างสถานบริการทันตกรรมเอกชนแยกตามเขตการปกครอง

เขตการปกครอง -กรุงเทพมหานคร	จำนวนสถานบริการ ทันตกรรมเอกชน	จำนวนตัวอย่าง
1. เขตพระนคร	24	5
2. เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย	16	3
3. เขตสัมพันธวงศ์	10	2
4. เขตพระโขนง	83	17
5. เขตปทุมวัน	24	5
6. เขตยานนาวา	23	5
7. เขตดุสิต	31	6
8. เขตพญาไท	37	7
9. เขตบางรัก	27	5
10. เขตบางเขน	21	4
11. เขตบางกะปิ	36	7
12. เขตห้วยขวาง	14	3

¹สาธารณสุข, กระทรวง. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, กองการประกอบโรคศิลปะ. รายชื่อสถานพยาบาลแผนปัจจุบันสาขาทันตกรรม ชั้น 1 กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2525

เขตการปกครอง กรุงเทพมหานคร	จำนวนสถานบริการ ทันตกรรมเอกชน	จำนวนตัวอย่าง
13. เขตธนบุรี	17	3
14. เขตบางกอกน้อย	26	5
15. เขตบางกอกใหญ่	9	2
16. เขตคลองสาน	5	1
17. เขตภาษีเจริญ	4	1
18. เขตราชบุรีบูรณะ	4	1
19. เขตบางขุนเทียน	1	1
20. เขตมีนบุรี	1	1
21. เขตหนองจอก	1	1
22. เขตลาดกระบัง	1	1
รวม	415	86

2. สถานบริการทันตกรรมของรัฐ

ศูนย์บริการสาธารณสุข ในสังกัดสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร
ซึ่งมีฝ่ายทันตกรรมมีจำนวน 47 แห่ง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีจับสลากสุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 แห่ง
ดังนี้

1. ศูนย์บริการสาธารณสุข 1 สะพานมอญ
2. ศูนย์บริการสาธารณสุข 2 สมาคมสตรีไทย
3. ศูนย์บริการสาธารณสุข 4 คินแดง
4. ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว
5. ศูนย์บริการสาธารณสุข 16 ลุมพินี
6. ศูนย์บริการสาธารณสุข 21 รัชดาฯทอง
7. ศูนย์บริการสาธารณสุข 23 สีพระยา

8. ศูนย์บริการสาธารณสุข 28 ลาดหญ้า
9. ศูนย์บริการสาธารณสุข 31 เอิบ-จิตร ทั้งสุขคร
10. ศูนย์บริการสาธารณสุข 33 บางกอกใหญ่

ทัศนแพทย์ที่ปฏิบัติงานในสถานบริการทันตกรรมทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เป็นตัวอย่างนี้จะเป็นตัวอย่างในการวิจัย

ในกรณีที่มีทัศนแพทย์หลายคนในสถานบริการทันตกรรมนั้น ๆ จะเลือกตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

สำหรับคนไข้ของทัศนแพทย์ที่เป็นตัวอย่าง ไขกลุ่มตัวอย่างเท่าที่มีอยู่ (Accidental sampling) แต่เจาะจงว่าต้องไม่ใช่คนไข้ที่เป็นเด็กซึ่งไม่สามารถตอบคำถามที่สัมภาษณ์ได้ รวมทั้งต้องเป็นคนไข้ที่ได้รับการรักษาด้วยวิธีการที่ผู้วิจัยกำหนดไว้วิธีใดวิธีหนึ่งใน 5 วิธี (อธิบายรายละเอียดในหัวข้อวิธีวัดตัวแปร) และต้องเป็นคนไข้ที่เคยมาพบ ทพ. ขึ้นตั้งแต่ 2 ครั้ง ขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อสามารถสอบถามเรื่องสารสนเทศด้านทัศนสุขศึกษา ที่ได้รับจาก ทพ. ได้

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากสมมติฐานที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 สรุปเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามของแต่ละสมมติฐานดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐาน	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
<p>1. คนไข้ที่ได้รับสารสนเทศเกี่ยวกับการรับบริการด้านทันตสุขภาพจากบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม มีจำนวนมากกว่าคนไข้ที่ได้รับสารสนเทศจากบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์ผิวเผิน</p>		<p>จำนวนบุคคลที่ให้สารสนเทศแก่คนไข้ จำแนกตามความสัมพันธ์</p>
<p>2. ปริมาณสารสนเทศด้านทันตสุขภาพที่คนไข้ได้รับจากทันตแพทย์ จะแตกต่างกันตามความแตกต่างของวิธีการรักษาที่คนไข้ได้รับ</p>	<p>วิธีการรักษา 5 วิธี</p>	<p>ปริมาณสารสนเทศด้านทันตสุขภาพที่คนไข้ได้รับจากทันตแพทย์</p>
<p>3. ทันตแพทย์ที่มีปริมาณงานด้านการรักษาน้อย จะให้สารสนเทศด้านทันตสุขภาพแก่คนไข้ในปริมาณที่มากกว่าทันตแพทย์ที่มีปริมาณงานด้านการรักษามาก</p>	<p>ปริมาณงานด้านการรักษาของทันตแพทย์</p>	<p>ปริมาณสารสนเทศด้านทันตสุขภาพที่คนไข้ได้รับจากทันตแพทย์</p>
<p>4. ทันตแพทย์ที่มีอายุน้อยหรือมีประสบการณ์การทำงานน้อย จะให้สารสนเทศด้านทันตสุขภาพแก่คนไข้ในปริมาณที่มากกว่าทันตแพทย์ที่มีอายุมาก หรือมีประสบการณ์การทำงานมาก</p>	<p>อายุของทันตแพทย์, ประสบการณ์การทำงานของทันตแพทย์</p>	<p>ปริมาณสารสนเทศด้านทันตสุขภาพที่คนไข้ได้รับจากทันตแพทย์</p>

ตารางที่ 3 (ต่อ)
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐาน	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
5. ปริมาณสารสนเทศด้านทัศนศึกษาที่คนไข้ได้รับจากทัศนแพทย์ในสถานบริการทันตกรรมของรัฐและเอกชนไม่แตกต่างกัน		เปรียบเทียบปริมาณสารสนเทศด้านทัศนศึกษาที่คนไข้ได้รับจากทัศนแพทย์จากสถานบริการทันตกรรมของรัฐกับ เอกชน

วิธีการวัดตัวแปร

1. ความสัมพันธ์ของคนไข้กับผู้ให้สารสนเทศเกี่ยวกับการรับบริการด้านทัศนศึกษา

1.1 ให้คนไข้เป็นผู้ระบุว่าบุคคลผู้ให้สารสนเทศนั้นมีความสัมพันธ์กับคนไข้ในฐานะญาติ, เพื่อน, คนรู้จัก, หรือผู้ร่วมงาน ฯลฯ

- ถ้าเป็นญาติและเพื่อน ให้คะแนน 1

- นอกเหนือจากนี้ให้คะแนน 0

1.2 ให้คนไข้ระบุว่ามีความสนิทสนมกับบุคคลผู้ให้สารสนเทศนั้นหรือไม่ โดยแยกระดับความสนิทสนมเพื่อง่ายแก่การตอบ ดังนี้

- สนิทสนมมาก หรือค่อนข้างสนิทสนม ให้คะแนน 2

- สนิทสนมปานกลาง ให้คะแนน 1

- ไม่ค่อยสนิทสนมหรือไม่สนิทสนม ให้คะแนน 0

1.3 ให้ระบุความถี่ของการติดต่อสื่อสารกับผู้ให้สารสนเทศนั้นด้วย คือ
น้อย ๆ = อย่างน้อย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ให้คะแนน 2 เป็นครั้งคราว = มากกว่า
เดือนละครั้ง แต่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ให้คะแนน 1 และนาน ๆ ครั้ง = เดือนละ
ครั้งน้อยกว่า ให้คะแนน 0 ค่าคะแนนรวมทั้ง 3 ข้อ มากกว่าหรือเท่ากับ 4 = ความ
สัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม ค่าคะแนนรวมน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 = ความสัมพันธ์ผิวเผิน

2. วิธีการรักษา

จากการสัมภาษณ์ทันตแพทย์ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 10 คน (ได้จากการสุ่มตัวอย่างทันตแพทย์ที่ประจำคลินิกทันตกรรมชั้นหนึ่ง ในเขตที่มีจำนวนคลินิกมากที่สุด 10 เขต) พบว่า คนไข้ส่วนใหญ่ที่มาพบทันตแพทย์จะมีอาการของโรคฟันซึ่งต้องการรับการรักษาคด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งใน 5 วิธี ดังนี้

- 2.1 การอุดฟัน
- 2.2 การถอนฟัน
- 2.3 การรักษารากฟัน
- 2.4 การรักษาโรคเหงือกอักเสบ
- 2.5 การใส่ฟัน

ดังนั้นจึงกำหนดขอบเขตวิธีการรักษาในการศึกษาครั้งนี้ไว้ 5 วิธีดังกล่าว โดยให้คนไข้เป็นผู้ระบุวิธีการที่ได้รับการรักษาจากการพบกับทันตแพทย์ครั้งนั้น

3. ปริมาณงานด้านการรักษาของทันตแพทย์

วัดโดยให้ทันตแพทย์ระบุจำนวนคนไข้โดยเฉลี่ย ที่ทันตแพทย์ให้การรักษาในแต่ละวันโดยเฉลี่ยจากสัปดาห์ที่ผ่านมา (นับจากวันที่ให้สัมภาษณ์)

4. ประสิทธิภาพการทำงานของทันตแพทย์

วัดโดยให้ทันตแพทย์ระบุจำนวนปีที่ประกอบอาชีพทันตแพทย์ หลังจากปีที่สำเร็จการศึกษา

5. ปริมาณสารสนเทศด้านทันตสุขศึกษาที่คนไข้ได้รับจากทันตแพทย์

ปริมาณสารสนเทศด้านทันตสุขศึกษา บัณฑิต้อตามเนื้อหาความรู้ด้านทันตสุขศึกษาที่ฝ่ายเผยแพร่และอบรม กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป ดังนี้

- สาเหตุการเกิดโรคฟันผุ และโรคเหงือกอักเสบ
- การแปรงฟันที่ถูวิธี และสม่ำเสมอ
- การใช้เส้นใยในล่อนทำความสะอาดฟัน

- อาหารที่มีประโยชน์และอาหารที่มีโทษต่อฟัน
- การใช้ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ
- ประโยชน์ของการตรวจฟันเป็นประจำทุก 6 เดือน
- สภาพอนามัยในช่องปาก ซึ่งควรได้รับการรักษา เพื่อป้องกันการลุกลามหรือเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่อไป
- ความรู้ทั่วไป เช่น น้ำยาบ้วนปาก, ยาสีฟัน, เป็นต้น

5.1 การกำหนดค่าคะแนน

กำหนดค่าคะแนนของเนื้อหาแต่ละข้อ โดยผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากทันตแพทย์ ในฝ่ายเผยแพร่และอบรม กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ให้คะแนน ในแบบสอบถาม (ตัวอย่างแบบสอบถามอยู่ในภาคผนวก)

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าสหสัมพันธ์ที่ละเอียด โดยใช้วิธีหาค่าสหสัมพันธ์เชิงอันดับของสเปียร์แมน (Spearman Rank order Correlation Coefficient) ได้ค่าสหสัมพันธ์ ดังนี้

ตารางที่ 4

แสดงค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนสารสนเทศ้านทันตสุขศึกษา

	ทพ. 1	ทพ. 2	ทพ. 3	ทพ. 4
ทพ. 2	0.45	-	-	-
ทพ. 3	0.62	0.89	-	-
ทพ. 4	0.48	0.90	0.91	-
ทพ. 5	0.52	0.74	0.68	0.79

หมายเหตุ ทพ. หมายถึง ทันตแพทย์

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่า การกำหนดค่าคะแนนปริมาณสารสนเทศ้านทันต-
 สุขศึกษาของทันตแพทย์แต่ละท่าน มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมาก และสัมพันธ์ในทิศทาง
 เดียวกัน ดังนั้นการให้คะแนนสารสนเทศ้านทันตสุขศึกษา จึงใช้ค่าเฉลี่ยจากคะแนน
 ที่ทันตแพทย์ 5 ท่านได้กำหนดไว้เป็นรายชื่อ ดังนี้

- สาเหตุการเกิดโรคฟันผุ	3	คะแนน
- สาเหตุการเกิดโรคเหงือกอักเสบ	3	"
- การแปรงฟันที่ถูกต้องวิธีและสม่ำเสมอ (5, 1)	6	"
- การใช้เส้นใยในลอนทำความสะอาดฟัน	1	"
- การใช้ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ	1	"
- ประโยชน์ของการตรวจฟันเป็นประจำทุก 6 เดือน	1	"
- สภาพอนามัยในช่องปาก ซึ่งควรได้รับการรักษา	2	"
- ความรู้ทั่วไป อื่น ๆ	2	"
	รวม	20 คะแนน

5.2 วิธีการให้คะแนน

- สอดถามคนไข้ว่า ทันตแพทย์ที่ให้การรักษาได้พูดคุยกับคนไข้
 ถึงเรื่องความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคในช่องปาก อะไรบ้าง โดยคนไข้ระบุเป็นรายชื่อ
 ความที่ผู้สัมภาษณ์ถาม

- สอดถามเพิ่มเติมถึงความรู้ด้านทันตสุขศึกษาของคนไข้เป็นข้อ ๆ
 ในแต่ละข้อนั้น ถ้าคนไข้ตอบถูกให้สอบถามต่อว่าทราบจากใคร หรือที่ใด (แหล่งสาร) หาก
 คนไข้ระบุว่าทราบจากทันตแพทย์ที่ให้การรักษา ก็ให้ตรวจสอบกับสารสนเทศ้านทันต-
 สุขศึกษาที่คนไข้ระบุว่าได้รับจากทันตแพทย์ในคำถามข้อก่อนว่าตรงกันหรือไม่

จากคำตอบทั้ง 2 ส่วนข้างต้น นำมาพิจารณาพร้อมกันแล้ว ให้คะแนนเป็น
 รายชื่อคะแนนรวมจะเป็นค่าปริมาณสารสนเทศ้านทันตสุขศึกษาที่คนไข้ได้รับจากทันตแพทย์

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ เป็นแบบสอบถามทัศนแพทย์ 1 ชุดและแบบสัมภาษณ์คนไข้ 1 ชุด

1. แบบสอบถามทัศนแพทย์ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และคำถามเกี่ยวกับตัวแปรที่ต้องการวัดคือ ปริมาณงานด้านการรักษา, ประสิทธิภาพการทำงานและสถานที่ทำงาน

2. แบบสัมภาษณ์คนไข้ ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และวิธีการที่ได้รับการรักษา

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและการเสาะหาสารสนเทศด้านการบริการทัศนสุขภาพ

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับสารสนเทศด้านทัศนศึกษา และแหล่งสารที่ได้รับ

นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์นี้ไปทดสอบโดยให้ทัศนแพทย์ และคนไข้ในสถานบริการทัศนกรรมที่ไม่ได้ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง 7 แห่ง เป็นผู้ตอบ ในช่วงเวลาปลายเดือนพฤศจิกายน 2525 พบว่าแบบสัมภาษณ์คนไข้มีข้อบกพร่องหลายประการ จึงได้ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น (ตัวอย่างแบบสอบถามอยู่ในภาคผนวก)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แนะนำผู้ช่วยเก็บข้อมูล จำนวน 6 คน ถึงแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ตลอดจนทำความเข้าใจถึงวิธีการเก็บข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะแบบสัมภาษณ์คนไข้ ซึ่งจะต้องมีวิธีการสอบถามพูดคุย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง จนกระทั่งทุกคนเข้าใจแล้ว จึงเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม 2525 ถึงวันที่ 10 มีนาคม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ ประสพปัญหาเรื่องตัวอย่างที่เป็นคนไข้พอสมควร เนื่องจากคนไข้มักไม่พร้อมที่จะให้สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ต้องใช้เวลาในช่วงที่คนไข้รอตรวจ เพราะคนไข้ที่พบทันตแพทย์แล้วก็มีมักจะรีบกลับ ไม่มีเวลาให้สัมภาษณ์ บางครั้งขณะที่สัมภาษณ์ คนไข้ที่รอตรวจยังไม่จบทุกคำถาม ก็ได้เวลาที่คนไข้จะต้องเข้ารับการตรวจแล้วรวมทั้งคนไข้บางคนก็ไม่ยอมให้ความร่วมมือ ด้วยเหตุนี้ การเก็บข้อมูลในส่วนของคนไข้จึงล่าช้ามาก บางแห่งผู้สัมภาษณ์ต้องไปถึง 3 ครั้ง จึงเก็บข้อมูลได้ครบ

สำหรับแบบสอบถามทันตแพทย์นั้น ทันตแพทย์เป็นผู้กรอกค่าตอบเอง ซึ่งทันตแพทย์ทุกท่านที่เป็นตัวอย่างก็ได้ให้ความร่วมมือด้วยดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย